

Marcel Štefančič, jr.

**POČNITE, KAR HOČETE,
SAMO UBOGAJTE!**

Eseji o življenju v času smrti

Marcel Štefančič, jr.

**POČNITE, KAR HOČETE,
SAMO UBOGAJTE!**

Eseji o življenju v času smrti

UMco

Ljubljana, 2015

Marcel Štefančič, jr.
POČNITE, KAR HOČETE,
SAMO UBOGAJTE!
Eseji o življenju v času smrti

© za besedilo: Marcel Štefančič, jr.
in UMco d. d., 2015

Izdajatelj in založnik: UMco, d. d.
Zbirka Angažirano

Urednik: dr. Samo Rugelj
Pomočnica urednika: Renate Rugelj
Oblikovanje ovitka: Žiga Valetič
Slika na naslovnici: Depositphotos
Postavitev in korektura: Klara Jarc
Tisk: NTD d.o.o.
Naklada: 400 izvodov, 1. natis
Ljubljana, 2015

Brez pisnega dovoljenja založbe je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, skupaj s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranitvijo v elektronski obliki, v okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah.

Knjižno delo je izšlo v okviru programa, ki ga sofinancira
Javna agencija za knjigo Republike Slovenije.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

330.342.14
316.323.6
338.124.4
821.163.6-4

ŠTEFANČIČ, Marcel, jr.

Počnite, kar hočete, samo ubogajte! : eseji o življenju
v času smrti / Marcel Štefančič, jr. - 1. natis. - Ljubljana :
UMco, 2015. - (Zbirka Angažirano)

ISBN 978-961-6954-40-2

281304576

UMco d. d., Leskoškova 12, 1000 Ljubljana
tel.: 01/ 520 18 39, e-pošta: bukla-urednistvo@umco.si, www.bukla.si

VSEBINA

IMITACIJA ŽIVLJENJA

Prihodnost je podjetje, v katerem se zaposleni le delajo, da delajo in da so plačani

9

DELO V ČASU AMAZONA

Zakaj skušajo spremeniti »notranjost« zaposlenih, ne pa neoliberalnega sistema, ki zaposlene spreminja v depresivne kupe nesreče

21

PRIHODNOST BREZ PRIHODNOSTI

Zakaj na trgu vse poberejo zmagovalci, vsi preostali pa prinašajo le podatke

41

GENIJ DRŽAVE

Zakaj je država inovativnejša in podjetnejša od prostega trga, zasebnega kapitala in garažnih wunderkindov

53

DOLG

Zakaj ga je treba odpisati

63

BOŽJE MESTO

Zakaj je kapitalizem religija in zakaj bi ga bilo treba od religije nujno ločiti

77

VELIKA ČAROVNIJA

Zakaj bi se morali frazi »ne smemo živeti preko svojih zmožnosti« odpovedati

87

NE MOREMO VAM POMAGATI!

Zakaj ima slovenska politika do Slovenije tak odnos, kakršnega imajo dobrodelnne organizacije do dežel tretjega sveta

95

MANJ KO IMATE, BOLJE JE <i>Zakaj za varčevanje obstajajo le moralni, politični in verski razlogi, ne pa tudi ekonomski – in zakaj ga kljub temu ljubimo</i>	105
DOKLER HUDIČ NE IZVE, DA SMO MRTVI <i>Kaj počne Blejsko jezero na supertankerju, ki pluje proti Kitajski – in druge slike z razstave slovenske norosti</i>	115
NEMŠKO VPRAŠANJE <i>Zakaj Nemčija misli, da je žrtev krize in kako je to pokopalo Evropsko unijo</i>	127
UBIJALSKE APLIKACIJE <i>Zakaj Evropi počnejo to, kar je sama nekoč počela Afriki</i>	137
ŠTEVILKA, KI NE LAŽE <i>Zakaj Slovenija sodi med najstabilnejše države na svetu in zakaj bi bilo treba bonitetne agencije ukiniti</i>	147
LJUDJE, KI PREVEČ VEDO <i>Zakaj so finančni trgi še nevarnejši kot pred krizo</i>	159
VEČNA MLADOST IDEOLOGIJE <i>Zakaj tuje investicije vedno prihajajo z nasmehom</i>	171
TTIP IN DRUGI AKRONIMI SMRTI <i>Zakaj so prostotrgovinski sporazumi pot v hlapčevstvo</i>	183
PRILAGODITE SE KRIZI! <i>Kako nas bo država nacionalne varnosti privadila na življenje s permanentno krizo</i>	193
NOVI RAZRED <i>Zakaj med elito, ki jo je ustvaril nekdanji komunizem, in elito, ki jo je ustvaril sodobni neoliberalizem, ni nobene razlike</i>	201
NEOKOMINTERNA <i>Kako so liberalci ustvarili neokonservativizem, ameriško orožje za množično uničevanje</i>	213

NIKOLI VEČ!

*Zakaj smo brez spomina na
drugo svetovno vojno izgubljeni*

225

REVOLUCIJA

*Zakaj je neizogibna in zakaj ti ni treba biti komunist,
da bi to opazil, ampak zadošča že, da si Russell Brand*

239

IMITACIJA ŽIVLJENJA

*Prihodnost je podjetje, v katerem se zaposleni le delajo,
da delajo in da so plačani*

V Sovjetski zvezi so si nekoč podajali vic, ki je šel takole: »Oni se delajo, da nas plačujejo, mi pa se delamo, da delamo.« Sovjetske zveze ni več. Preselila se je v Evropsko unijo, kjer se delodajalci delajo, da delavce plačujejo, medtem ko se delavci delajo, da delajo. In to dobesedno.

New York Times je nedavno objavil presenetljivo nepresenetljiv članek avtorice Liz Alderman, ki se je začel takole: »Na sončen dan ob 9.30 v podjetju Candelia, prodajalcu pisarniškega pohištva iz francoskega Lilla, nenehno zvoni telefon, različne stranke iz Francije, Švice in Nemčije naročajo pohištvo. Fotokopirni stroj ritmično drdra, dober ducat uslužbencev pa obdeluje naročila, kliče dobavitelje in za dostavo pripravlja mize in stole. Sabine de Buyzer, ki dela v računovodstvu, se sklanja nad računalnikom in skenira številke. Podjetju Candelia gre dobro. Prihodki ta teden presegajo odhodke – z davki in plačami vred. 'Imeti moramo dobiček,' pravi gospa de Buyzer. 'Vsi dajemo vse od sebe, da bi bili čim uspešnejši.'«

To bi si kakopak želel vsak delodajalec, vsak šef, vsak vlagatelj. »Toda v tem primeru je ves posel le fikcija. In fikcija so tudi stranke in dobavitelji podjetja Candelia, vse od podjetij, ki naročajo pohištvo, pa do špediterjev, ki blago prevažajo. Celo banka, v kateri podjetje Candelia dobiva posojila, ni resnična.«

To podjetje je fejk, Potemkinova vas – no, Potemkinovo podjetje. Princ Potemkin je skušal ob koncu 18. stoletja Katarino Veliko v Ukrajini preslepiti s takimi fejki, optičnimi iluzijami – z insceniranimi vasmami ob Dnepru. Z ladje, na kateri se

je peljala Katarina Velika, ali pa iz kočije, v kateri se je peljala, so izgledale resnično, kot zgodba o uspehu, kot bujni in bajni rezultat dobro in pametno potrošenega državnega denarja.

S Potemkinovimi vasmi so potem sovjetske oblasti slepile tujce, ki so jih prevažale le z ladjami in s kočijami, tako da same obale ali pa realnosti – alkoholizma, prostitucije, brezdomcev, sirot, umazanije ipd. – niso videli, s čimer so jim resnico prikriale. In res, hiše so vedno okrasili, vrste izpred trgovin so umaknili, ulice in trge so uredili in »očistili«, kar pomeni, da so z njih spravili vso bedo ter vse sirote, brezdomce, potepuhe, berače, pijance, prostitutke in disidente, tujce pa so vodili v »oaze«, v razstavne šole, razstavne tovarne, razstavne traktorske postaje, razstavne bolnišnice, razstavne komunske zapore brez zidov in razstavne »profilakterije« za humano rehabilitacijo prostitutk, ki so bili del tega teatra.

Med tuje delegacije in realnost so postavili še tajno policijo, ki je tujce hermetično izolirala in jih vedno znova preusmerjala v idilično melodramo spretno in masovno organizirane topline, vljudnosti, pozornosti, nasmejanosti, ustrežljivosti, gostoljubnosti, udobnosti in vsesplošne blaginje. In ko so tujce peljali na izlet, so na destinacijo vedno pripotovali opolnoči – v popolni temi.

Tujce je tako vedno pričakal teater optičnih iluzij, mask, kamuflaž, manipulacij in dramatizacij, zmontirane realnosti, »dialektičnih prikazni, ki maskirajo svet realnosti«, kot je rekel Arthur Koestler. Sovjetske oblasti so računale, da bodo tujci – njihovi gostje – videli natanko to, kar jim bodo pokazale, nastavile, inscenirale (čudežno deželo!), ne pa tudi same umazane realnosti socializma.

Britanski pisatelj H. G. Wells, avtor *Vojne svetov*, *Nevidnega človeka* in *Časovnega stroja*, in francoski politik Marcel Cachin, ki sta leta 1920 obiskala Sovjetsko zvezo, sta trdila, da je nemogoče, da bi šlo le za kamuflažo ali fejk: le kdo bi za

dva turista zakamufliral celotno državo? Če bi Wells in Cachin danes stopila v podjetje Candelia, bi prav tako oznanila, da je nemogoče, da bi šlo za fejk: le kdo bi delal v fiktivnem podjetju?

Vse več ljudi je, ki delajo v Potemkinovih podjetjih. V Franciji je več kot 100 takih podjetij, širom po Evropi pa jih je že več kot 5000. Animal Kingdom, ArtLim, Prestige Cosmétique in tako dalje. Nekatera prodajajo pasjo hrano, druga porcelan, tretja parfume, spet druga hišne ljubljence, od kač do žab, s krsti, porokami, rojstnodnevnimi zabavami in lepotilnimi manikirami hišnih ljubljencev vred.

Toda vsa so fiktivna, namišljena, fantomska, virtualna – le fejki. Tovrstna Potemkinova podjetja niso nič novega, toda nekoč so v njih študente in brezposelne urili za nove poklice, da bi se lažje vklopili v nova delovna okolja, danes pa v njih brezposelne urijo le še za brezposelnost, za fejkanje zaposlenosti. Ali bolje rečeno: fiktivna podjetja, v katerih se delodajalci le delajo, da delavce plačujejo, in v katerih se delavci le delajo, da jih plačujejo, brezposelne privajajo na dolgoročno brezposelnost. Brezposelnim omogočajo, da se lažje vklopijo v brezposelnost, jasno, dolgoročno brezposelnost. Ko ljudje danes postanejo brezposelni, ostanejo brezposelni.

Gospa de Buyzer, že nekaj let brezposelna, zjutraj – redno, vsak dan – vstane, se naliči in odide v fiktivno službo, kjer pri fiktivnih dobaviteljih naroča pohištvo, ga prodaja fiktivnim podjetjem, daje fiktivne napotke in fiktivne zamisli fiktivnemu marketinškemu oddelku, ki izdeluje fiktivne brošure in fiktivni spletni katalog, in prejema fiktivno plačo, s katero lahko fiktivno nakupuje v fiktivni ekonomiji. Ker je dolgoročno brezposelna, lahko stres, depresijo, ponižanje, izoliranost, bolečino, napetost, občutke krivde in izgubo samozavesti, ki tarejo in trgajo brezposelne, preživlja le tako, da se dela, da dela – da torej opravlja fiktivno, virtualno delo. Tako ima občutek,

da dela, da je konkurenčna, da ni socialno mrtva, da je del družbe, da ni ožigosana, odpisana in izbrisana – da ni brezposelna. Sebi in drugim ne dokazuje le, da zna delati in da hoče delati, ampak tudi, da res dela. Fiktivno delo, ki ga opravlja, jo ohranja v liku – še več: ohranja jo pri življenju.

Dolgoročno brezposelnih je v evroobmočju že več kot 10 milijonov, zato fiktivna, fantomska, virtualna, Potemkinova podjetja rastejo kot gobe po dežju. Evroobmočje postaja Potemkinov kontinent.

Nekatera izmed teh fiktivnih podjetij fiktivno bankrotirajo, tako da fiktivni uslužbenci potem ustanovijo nova – s fiktivnimi posojili, ki jih dobijo v fiktivnih bankah. Če hočejo brezposelni preživeti stres brezposelnosti, se morajo delati, da zares delajo in da gre za resnična podjetja, za resnični posel. In da bi vse skupaj res izgledalo zares, včasih delavci v kakem izmed teh fiktivnih podjetij celo fiktivno stavkajo.

Fiktivno delo – simuliranje aktov resničnega dela – je neke vrste terapija: če ste brezposelni in če nočete, da se vam zmeša, se fiktivno zaposlite v fiktivnem podjetju! Če ste brezposelni in nočete narediti samomora, potem naj vaša brezposelnost postane služba! Hej, lahko ustanovite tudi svoje lastno fiktivno podjetje, v katerem se lahko potem delate, da delate! Prav to je resnica tiste slovite neoliberalne zapovedi: postani sam svoj podjetnik! To je tudi resnica tistega slovitega poziva k »popolni preobrazbi«, ki naj bi skriziranemu človeku zagotovila nove priložnosti in odprla nove svetove: preobrazba v delavca, ki se le dela, da dela. In to je kakopak resnica samega postkriznega trga dela: brezplačno delo v fiktivni – ali pa vsaj vse fiktivnejši – ekonomiji.

Brezposelni, ki so zaposleni v fiktivnih podjetjih, se vse bolj počutijo tako kot zaposleni v resničnih podjetjih. Ali bolje rečeno: zaposleni se vse bolj počutijo tako, kot da so dejansko brezposelni. Revščine se kljub zaposlenosti ne znebijo. Od tod

izraz »revni zaposleni« oziroma »zaposleni revni«. Počutijo se tako, kot da bi bili zaposleni v fiktivnih podjetjih.

Toda tisti, ki fiktivno delajo v fiktivnih podjetjih, to delajo tako ritualno in tako kompulzivno, kot da so sami ekonomiji kaj dolžni – in kot da so jih prepričali, da so sami krivi, ker so brezposelni. To pa je mantra, ki jo neoliberalci žebrajo že vse tja od Ronalda Reagana: brezposelni so sami krivi, da so brezposelni!

Ne preseneča, da je brezposelna Felicija na slovenski spletni strani Med.Over.Net zapisala: »Dost mam brezposelnosti ... Odločila sem se, da si poiščem USPEŠNO službo in pika ... Izkušnje imam z urejanjem spletnih strani itd. ... Edini problem, ki zmoti delodajalce, je moja dolgoročna brezposelnost ... Sicer pa imam lep CV, razen prej omenjene 'napakice'.« Vidite: ker je brezposelna (okej, ker je predolgo, dolgoročno brezposelna), je sumljiva. Brezposelni so napake.

Fiktivna podjetja brezposelne ohranjajo v fiktivnem, namišljenem, virtualnem svetu. To, da jih tako množično in tako sistematično držijo v fiktivnem svetu, pa ni brez zveze z družbeno kontrolo, ki jo opravljajo ta fiktivna podjetja in te virtualne službe, kot je opozoril Bill Blunden (CounterPunch). Ker se brezposelni ukvarjajo s fiktivnimi službami, fiktivnimi produkti, fiktivnimi naročili, fiktivnimi plačili, fiktivnimi katalogi, fiktivnimi posojili, fiktivnimi bankroti in fiktivnimi stavkami, se ne ukvarjajo z realnostjo – in z dejanskimi družbenimi razlogi za svojo brezposelnost. Ko delajo v fiktivnih podjetjih, bi rekla Barbara Ehrenreich, avtorica knjige *Brez cvenka (Nickel and Dimed)*, »živijo v zanikanju«, namesto da bi sanjali in ustvarjali ter se samoorganizirali in povezovali z drugimi in zahtevali spremembo sveta, ekonomskih aranžmajev in institucij, ki jih umetno držijo v fiktivnem vesolju dolgoročne brezposelnosti in ki jim preprečujejo, da bi bili alternativni in nevarni – in da bi namesto fiktivnih stavk prirejali resnične stavke.

Drži, vsa ta fiktivna podjetja, ki jih izdatno financirajo tudi vlade, brezposelne urijo za nove poklice, tako da jih lahko potem – izurjene, kvalificirane, zapakirane, ready-made – dostavijo resničnim podjetjem, kar pomeni, da nekateri res dobijo prave, resnične službe, toda to so pretežno prekarne zaposlitve –časne, kratke, neredne, projektne, nestabilne, nekakovostne, zelo slabo plačane, popolno nasprotje zaposlitev, ki so ustvarjale, podpirale in ohranjale srednji razred. Polovica novih zaposlitev v Evropski uniji je prekarna, pravi Eurostat. Le za nekaj mesecev, morda pol leta. Nič stalnega, rednega. Do leta 2020 naj bi bila prekarna polovica vseh zaposlitev. Zbogom, srednji razred!

Fiktivna podjetja so orodje, s katerim ljudi privajajo na nov režim – na nov trg dela, na nov razredni okvir. Na novo obliko kapitalizma pravzaprav. Na kapitalizem nizkih stroškov. Na kapitalizem, v katerem sta permanentna le odpuščanje in brezposelnost. Na kapitalizem, ki je le še simulacija kapitalizma in v katerem je življenje le še imitacija življenja. Na kapitalizem, ki ljudi sili, da si sami želijo, da bi delali zastonj. Na kapitalizem, ki se le še dela, da delavce plačuje. Na kapitalizem, ki si je fiktivna podjetja izmislil, da prekarne,časne, mizerno plačane zaposlitve ne bi izgledale fiktivno. Navsezadnje, zakaj bi zaposlene plačevali bolje, če pa so brezposelni v fiktivnih podjetjih voljni delati brezplačno?

Fiktivna podjetja so popolna slika nove dobe in novega trga dela. Tu imate brezposelne, ki se le delajo, da so zaposleni in plačani, toda tudi prekarci, samozaposleni in zaposleni prek agencij imajo vse razloge, da se počutijo kot brezposelni: vsi se po svoje le še delajo, da so zaposleni in plačani. Vsi postajajo vse bolj in bolj fiktivni – in fantomski. V resnici postajajo tako virtualni in tako nevidni, da je boj za boljše razmere in višje plače nemogoč, stavka pa je mogoča le še v fiktivnih podjetjih.

Toda vsi – država, vlade, politika, gospodarske zbornice, stebri neoliberalnega reda – jih prepričujejo, da je dela dovolj, tako rekoč na pretek, le prekarci, samozaposleni in projektni delavci morajo postati, le vsak izmed njih mora postati podjetnik, sam svoj, »junaški solist«. Pozabite na državo, kolektiv, solidarnost – solirajte! Ironija je kakopak v temle: bolj ko solirajo, manj je zanje dela. Bolj ko solirajo, težje rečejo, da sploh še obstajajo. Bolj ko solirajo, bolj so fiktivni. Rečeno naravnost: bolj ko solirajo, manj so konkurenčni. Manj lahko dosežejo.

Soliranje jim jemlje moč in potencial, ja, emancipacijski potencial. Bolj ko solirajo, manj pravic imajo – bolj ko solirajo, slabše pogajalsko izhodišče imajo. Toda stebri neodružbe – no, antidružbe – jih prepričujejo, da morajo biti prav konkurenčni in tekmovalni, pa četudi je obsedenost s konkuriranjem in tekmovalnostjo, kot pravi Margaret Heffernan, avtorica knjige *Še večja nagrada (A Bigger Prize)*, kontraproduktivna in destruktivna. Ne le da ustavlja in celo ubija trg, ustvarjalnost, domišljijo, izvirnost in inovativnost, ampak ljudi navaja h korupciji, goljufanju, cinizmu, sterilnosti, poslušnosti in predvidljivosti, tako da nazadnje vsi le še kopirajo in imitirajo drug drugega ter izgubljajo vero v sistem, ki konkurenco in tekmovalnost – svetinji neokapitalizma – dejansko uporablja le še kot orodje za obvladovanje ljudstva.

Toda neoliberalni sistem ima za vsakogar svojo zgodbo. Tistim, ki se utapljuje v brezizhodni prekarni, projektni brezposelnosti, pravi: Projektne zaposlitve so kul! Glejte Hollywood, glejte »holivudski model«! Vsak film je projekt zase, pri filmu vsi delajo projektno in kratkoročno, vse teče gladko – in vsi dobro zaslužijo! Šofer pri filmu zasluži več kot šofer pri špediterju! Frizerka pri filmu zasluži več kot frizerka v frizerskem salonu! In hej, že čisto povsem navaden statist, ki v filmu nima niti ene same replike, zasluži več kot redno zaposleni delavec v tovarni pisarniškega pohištva! »Holivudski model« je prihodnost trga dela.

Tistim, ki niso redno, stalno zaposleni, pravi: Vam vsaj ni treba gledati zoprnih sodelavcev in vohati ostankov kitajske hrane! Tistim, ki od obsedenosti s konkurenčnostjo, tekmovalnostjo in učinkovitostjo izgorevajo, pravi: Jejte zdravo hrano! Telovadite! Tistim, ki jih zaradi projektnih zaposlitev – zaradi »holivudskega modela« – mučijo strah, negotovost, tesnoba, depresija, nespečnost, občutki krivde ipd., pravi: Pojdite na sprehod! Izklopite se! Tistim, ki so zaradi stalne prostostrelske projektnosti v stalnem stresu, pravi: Izogibajte se stresu! Tistim, ki jim na povsem zasičenem prostostrelskem trgu ne uspe in ne uspe in ki ostajajo dolgoročno brezposelni, pravi: Meditirajte – pojdite vase! Napredujte vase!

Toda vsem skupaj pravi: sami ste krivi! Problem je v vas! Problem najdete v sebi! To je vaša etična dolžnost! In ko ljudje – prekarni, projektni, fleksibilni, fantomski, brezposelni – problem najdejo v sebi, potem sistem, ki je dejansko problem, v njihovih očeh nenadoma ni več problem.

Ne, nič ni narobe s sistemom – vi ste krivi. Premalo delate. Več morate delati. In če za to presežno delo niste plačani, nič hudega – važno, da delate. Ko nimate projektne zaposlitve, se fiktivno zaposlite v fiktivnem podjetju, v katerem se boste lahko delali, da delate in da ste plačani. Važno, da ne izgubite stika s trgom dela.

Ljudje, ki delajo prekarno in projektno, po dikciji »holivudskega modela«, so neoliberalni sen – ker jih je mogoče tako zlahka odpustiti. Poleg tega pa še nova digitalna tehnologija, ki naj bi delala za prekarce (delate lahko od doma! online! nobenih voženj v službo!), v resnici dela proti njim.

Vzemite le drone, brezpilotna letala, s katerimi Američani širom po tretjem svetu pobijajo »teroriste«. In to serijsko, množično. Zakaj to tako zlahka počnejo? Ker je tako, kot da bi igrali računalniško igrigo. Tehnologija – ubijanje na daljavo, s pritiskom na gumb – jim omogoča, da ubijajo virtualno,

brezosebno in anonimno. Ali bolje rečeno: tehnologija jim omogoča, da lažje ubijajo. »Tarče« – ljudje, ki jih pobijajo – izgledajo fiktivno.

Operater drona lahko, medtem ko pritiska na gumb in ubija, prežvekuje kitajsko hrano in prek skypa nežno kramlja z ženo, ki ga sprašuje, ali bo popoldne prišel na sinovo tekmo. Seveda bo. Saj dela le pet minut stran. In resnici na ljubo: to, kar dela, bi lahko delal tudi od doma. Itak ima občutek, da dela v fiktivnem podjetju, v katerem simulira akte resnične vojne.

Tehnologija lajša ubijanje, to pa zato, ker med operaterja drona in njegovo »tarčo« ne postavi le distance, brezosebnega vmesnika, ampak osebo na drugi strani – »tarčo« – tudi povsem razosebi in razčloveči, tako da izgleda fiktivno (kot fiktivna podjetja). Če nova tehnologija tako olajša že ubijanje, kako potem olajša šele odpuščanje, ki je vendarle oblika ubijanja. To smo lepo videli v filmu *V zraku*, v katerem George Clooney igra specialista za odpuščanje: podjetja ga najemajo, da odpušča zaposlene. To počne elegantno in uglašeno, povsem brezosebno, toda z nasmehom in samurajskim pogledom v oči. Opravlja pač to, za kar menedžerji nimajo jajc. Njegov nastop je tako dober, da tiste, ki jih odpusti, prisili v to, da jim je nerodno, da imajo občutek krivde in da si rečejo: Izguba službe je najboljša stvar, ki se mi je zgodila! Toda življenje mu zagreni mladenka, ki vpelje še brezosebnejši in še učinkovitejši način odpuščanja – prek interneta, prek mejla, virtualno. Še več: ta, ki ga odpusti, sedi v sosednji pisarni, tako da bi ga lahko odpuščala osebno, v živo, toda ne – mejl, nova tehnologija, je ta, ki poveča brezosebnost in olajša odpuščanje. Da bi odpuščal, ne rabiš več jajc – le še virtualno klikneš. In tarča, ki izgleda povsem fiktivno, pade.

Če tistega na drugi strani razosebiš, ga lažje odpustiš. To poznamo tudi iz II. svetovne vojne, ko nacisti Judov niso pobijali kar tako, »na suho«, ampak so jih najprej ponižali, oblatili,

razvrednotili, razosebili, razčlovečili – in ker so jih prelevili v neljudi, so jih lažje pobili. Brezosebno, tako rekoč virtualno.

Nekaj takega se dogaja tudi na trgu dela. Delavce spreminjajo v prekarna, začasna, projektna bitja ali pa jih, če imajo stalne zaposlitve, plačujejo mizerno, krčijo jim pravice, ne plačujejo jim socialnih prispevkov, odtegujejo jim spoštovanje, na vsakem koraku jih ponižujejo in omalovažujejo – in ko jih na tak način dovolj razvrednotijo, razosebijo in razčlovečijo, jih potem lažje odpustijo, saj ne izgledajo več kot ljudje, ampak le še kot fikcije, kot piksli, kot uslužbenci fiktivnega podjetja. Ko odpustijo tako razčlovečenega delavca, imajo občutek, da so ga le odrešili muk.

Z internetom – z »internetom stvari« – je danes povezanih nekaj milijard stvari in produktov, tudi droni. In tako kot so na internet priključeni droni, je nanj priključeno tudi odpuščanje. V nekem smislu niti ni več potreben operater, ki odpušča zaposlene, ampak jih odpušča že kar sama tehnologija. Kot vemo, so prejšnje tehnološke revolucije ustvarile več delovnih mest, kakor so jih odpravile, digitalna tehnološka revolucija pa je odpravila bistveno, bistveno več delovnih mest, kot jih je ustvarila. A to še ni vse: roboti, droni in druge tehnologije umetne inteligence bodo do leta 2025 izbrisali še polovico delovnih mest. Digitalna revolucija se je šele dobro začela.

Ona mladenka v filmu *V zraku* je neokapitalizmu omogočila, da se približa svojemu velikemu snu: digitalnemu programu, s katerim bi lahko delavec odpustil samega sebe. Ne brez razloga. Digitalna tehnologija ljudem omogoča prav to: da odpuščajo sami sebe.

Samo pomislite, kako je digitalna tehnologija spremenila ljudi: prvič, vse mora biti povsod in vedno dostopno, drugič, vse mora biti dostopno poceni, in tretjič, vse mora biti dostopno takoj – zdaj, neposredno, pri tej priči, naglo, instantno, brez zamude, čakanja in opravičevanj, v realnem času. Vse hočemo

v trenutku, ko si zaželimo. Vraga – še preden si zaželimo. In algoritmi skrbijo, da to dobimo, še preden si zaželimo.

Kot je dahnil Clooney, ekspert za odpuščanje: »Počasneje ko živite, hitreje umrete!« Ključ je hitrost. In hitrost računalniških čipov se vsako leto in pol podvoji. Ta silovita pospešitev sveta in življenja je, pravi Mark C. Taylor, avtor knjige *Omejitve hitrosti (Speed Limits)*, neločljiva od finančnega kapitalizma, ki temelji prav na hitrosti. Razlika med realno in finančno ekonomijo je v hitrosti, ki pa je postala tudi »opij ljudstva«, novi kult, ekstaza tistega večnega in vseprisotnega zdaj, film, ki se vrti prehitro, da bi ga razumeli. »Hitreje ko gremo, manj časa imamo, in manj časa ko imamo, hitreje mislimo, da moramo iti.«

Zato hočemo vse hitro, takoj, zdaj, v trenutku. Toda problem ni v tem, da smo prehiteli sami sebe, ampak v tem, da smo tako pospešili, da lahko naše želje, potrebe in zahteve dohajajo le še roboti in droni. Ali bolje rečeno: te hitrosti ljudje ne zmorejo več. Le še roboti in droni.

Kar seveda pomeni: roboti in droni bodo zaposleni, ljudje, ki se sami odpuščajo, pa bodo vse bolj dolgoročno brezposelni, fiktivno zaposleni v fiktivnih podjetjih, v katerih se bodo delali, da delajo in da so plačani.

